

Стригасю
10.07.2024р
Голова спеціалізованої
вченої ради
ДФ 26.133.069
з.ч.ч., проф.
Сергєєв О.П.

Голові спеціалізованої вченої ради ДФ 26. 133.069
у Київському столичному університеті імені Бориса
Грінченка, доктору психологічних наук, професору,
завідувачу кафедри психології особистості та
соціальних практик Факультету психології,
соціальної роботи та спеціальної освіти
Оксані СЕРГЄЄНКОВІЙ

ВІДГУК

офіційного опонента Дробот Ольги Вячеславівни доктора психологічних наук, професора, професора кафедри психології, філософії та суспільних наук Навчально-наукового гуманітарного інституту Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського про дисертацію Коркоса Ярослава Олександровича «Психосемантика критичності буденної свідомості студентів в епоху постправди», подану на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 05 Соціальні та поведінкові науки за спеціальністю 053 Психологія.

1. Актуальність дисертаційного дослідження

У сучасному контексті, коли суспільство стикається з безпрецедентним обсягом інформації та дезінформації дисертаційне дослідження є надзвичайно своєчасним. В епоху постправди, коли об'єктивні факти мають менший вплив на формування громадської думки, ніж емоції та особисті переконання, критичність сприйняття інформації є важливою та незамінною навичкою особистості.

Здобувач розкриває психосемантичні аспекти критичності, що є ключовими для розуміння та усвідомлення функціонування буденної свідомості. Особлива увага до студентів обґрунтована тим, що ця група знаходиться на перехідному етапі від навчання до професійної діяльності, і здатність критично оцінювати інформацію є вирішальною для їхнього подальшого успіху.

Дослідження також має важливе практичне значення, оскільки його результати можуть бути використані для розробки освітніх програм і тренінгів, спрямованих на підвищення критичності мислення студентів. Це, своєю чергою, сприятиме формуванню більш свідомого, інформованого і відповідального суспільства. Загалом, дослідження є актуальним і значущим, адже воно відповідає на виклики сучасної інформаційної епохи та пропонує конкретні шляхи для підвищення рівня критичного мислення серед молоді.

2. Наукова новизна результатів дисертації (теоретичних та/або експериментальних)

Вважаємо, що до найбільш вагомих результатів дисертаційної роботи варто віднести: поглиблення наукових знань про особливості критичності буденної свідомості у студентів вищих закладів освіти, ознак їх критичності до медіаматеріалів; визначення основних психосемантичних особливостей критичності в епоху постправди; розробка комплексної системи заходів, спрямованих на підвищення критичності в умовах жорстких інформаційних загроз. Варто відзначити, що запропоновані заходи можна застосовувати в освітній, психокорекційній роботі як серед студентів, а також вони можуть бути коректно адаптовані й серед учнів в сучасній школі, з метою підвищення медіаграмотності школярів.

3. Теоретичне і практичне значення результатів дисертації

Результати дослідження Коркоса Я. О. є суттєвим внеском у розвиток вивчення проблем свідомості, критичності буденної свідомості та медіаграмотності студентів. Здійснене комплексне дослідження дозволяє систематизувати та поглибити уявлення про структурно-змістові характеристики буденної свідомості, уточнити та розширити уявлення про взаємозв'язок свідомості з когнітивною сферою особистості.

Важливість практичного значення дисертації перш за все полягає у психокорекційній програмі підвищення критичності мислення студентів, що впливає на прийняття обгрунтованих рішень, покращення академічної

успішності та особистісного розвитку студентів, роблячи їх більш конкурентоспроможними на ринку праці.

Доробок здобувача, викладений у розділах дисертації, а також у додатках, програма та рекомендації, вміщені у статтях, інтерактивні вправи можуть слугувати підґрунтям для реалізації важливих освітніх завдань на практиці.

4. Наукова обґрунтованість результатів дослідження, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Наукова обґрунтованість дисертаційного дослідження полягає в детальному та ґрунтовному опрацюванні теоретичних джерел за проблемою дослідження. Наукові положення, висновки й результати дисертації базуються на використанні загальнонаукових та спеціальних методів дослідження, таких як: теоретичні (аналіз, синтез, узагальнення, порівняння та класифікація), емпіричні (анкетування, опитування, експеримент) та математико-статистичні з метою кількісної обробки та визначення статистичної значущості отриманих даних. Загальні висновки дисертації є логічними та переконливими, в повному обсязі презентують процес дослідження та успішне виконання поставлених завдань.

5. Рівень виконання поставленого наукового завдання та оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності

Рецензована дисертаційна робота є самостійним, оригінальним науковим дослідженням. Зміст дисертації відповідає визначеній меті, поставлені дисертантом наукові завдання вирішені повністю, мета дослідження досягнута. Зміст дисертації викладено у логічній послідовності та доступно для сприйняття. Здобувачем вичерпне та ґрунтовно викладено основні результати проведеного дослідження у висновках до дисертації. Матеріали, подані у додатках, підвищують повноту сприйняття основного тексту.

Аналіз тексту дисертаційного дослідження переконливо свідчить про те, що дисертант ґрунтовно опанував методологічні засади наукової роботи та продемонстрував здатність вправно застосовувати їх на практиці. Чітка структура, логічність викладу матеріалу, належний рівень інтерпретації

отриманих результатів засвідчують ґрунтовну, міцну викладену методологічну базу, а отже оволодіння компетентностями необхідними для доктора філософії.

6. Апробація результатів дисертації. Повнота викладу основних результатів дисертації у наукових публікаціях

Основні положення і висновки дисертації знайшли відображення в 10 публікаціях автора, із них 9 – одноосібні, 1 – у співавторстві: 4 статті – у наукових виданнях, включених на дату опублікування до переліку наукових фахових видань України; 6 статей (з них 1 у співавторстві), у якій додатково висвітлено результати дисертації. Наукові результати дисертації повною мірою висвітлено у наукових публікаціях. Теоретичні та практичні положення обговорювалися та дістали схвалення на міжнародних науково-практичних конференціях та круглих столах. Результати дисертаційного дослідження впроваджено в освітній процес низки закладів освіти м. Києва, що підтверджує практичну цінність доробку автора.

7. Структура та зміст дисертації, її самостійність, завершеність, відповідність вимогам щодо оформлення й обсягу

Структура дисертації органічно побудована та спрямована на розкриття теми дослідження. Вона складається зі вступу, трьох розділів, анотацій і висновків до кожного розділу, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків. Розділи дисертації є чітко структурованими, у них логічно подані результати теоретичного аналізу та емпіричного дослідження відповідно до визначених мети та завдань.

У першому розділі «Теоретико-методологічний аналіз критичності буденної свідомості студентів в епоху постправди» проаналізовано методологічні засади дослідження. Дається змістова конкретизація понять «свідомість» та «буденна свідомість» у рамках психосемантичного підходу. Автор зосереджує свою увагу на студентах юнацького віку, пропонує структурно-змістову модель критичності буденної свідомості особистості в епоху постправди.

У другому розділі «Психосемантичне дослідження критичності буденної свідомості студентів в епоху постправди» представлено узагальнення викладу основних положень дослідницької концепції та процедури щодо її підтвердження. Ретельно обґрунтовано схему емпіричного дослідження медіаграмотності студентів, розглянуто взаємодію досліджуваних студентів із джерелами інформації, їх здатність до абстрагування та оперування вербальними поняттями, прояви та властивості медіаграмотності, кореляційний аналіз критичних проявів буденної свідомості, семантику категорій постправди, критичність мислення як процесуальну основу критичності буденної свідомості, виділено структурні компоненти переконань респондентів щодо постправди.

У третьому розділі «Психокорекційна програма розвитку критичного мислення у студентів в епоху постправди» запропоновано програму розвитку критичного мислення у студентів, викладений основний її зміст та експериментальний план, здійснено кількісний та якісний порівняльний аналіз результатів попереднього та підсумкового тестування. У розділі досліджено ефективність психокорекційної програми розвитку критичного мислення студентів в епоху постправди, що була розроблена на основі авторської структурно-змістової моделі.

Висновки сформульовані чітко та є переконливими. Вони відображають основні результати дослідження. Дослідження критичності буденної свідомості є актуальною науковою проблемою, теоретично обґрунтованою та емпірично доведеною.

8. Дотримання академічної доброчесності у дисертації та наукових публікаціях. Відсутність (наявність) академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації

Ознайомлення з текстом дисертації Коркоса Я. О. дає підстави зробити висновок, що теоретичні та практичні положення й висновки сформульовані здобувачем особисто. Використані в дисертації ідеї, положення та гіпотези інших авторів мають відповідні посилання і застосовані лише для

підкріплення ідей наукової роботи. Цитування виконано коректно, з дотриманням академічної доброчесності та наукової етики. Усі положення новизни, що вносяться на захист та висновки зроблено самостійно, апробовано та опубліковано в 10 публікаціях.

9. Дискусійні положення та зауваження до дисертації

Позитивно оцінюючи дисертацію, високий науковий рівень розробок, обґрунтованість здобутих результатів, варто висловити декілька дискусійних положень, зауважень та побажань:

1. У підрозділі 2.6, що присвячений проявам медіаграмотності студентів в епоху постправди, не вистачає розгорнутого кількісного аналізу даних. Здобувач обмежується якісним аналізом виловлювань досліджуваних щодо правдивості новин та виділяє критерії суб'єктивної оцінки їх достовірності. У цьому випадку, кількісний аналіз додатково підтвердив би обґрунтованість та об'єктивність отриманих висновків.

2. У розділі 3.2, викладено психокорекційну програму розвитку критичності буденної свідомості. В якості побажання до майбутнього впровадження вказаної корекційної програми у освітньо-кваліфікаційну програму підготовки студентів зазначимо необхідність додаткового дослідження ефективності та адаптації змісту. Також важливо враховувати індивідуальні особливості студентів та забезпечити достатній рівень підготовки викладачів для успішної реалізації програми.

3. У підрозділі 2.2, що частково стосується епохи постправди та російсько-української війни, здобувач подекуди використовує емоційно забарвлену лексику, що може створити певний суб'єктивний відтінок у висвітленні результатів теоретичного дослідження. Очевидно, що є складним завданням з академічною строгістю висвітлювати вказану тему у сьогоденні, однак об'єктивність та нейтральність викладу є важливим складовими для нівелювання множинності інтерпретацій.

Наведені зауваження і дискусійні положення вказують лише на дискусійні та суперечливі аспекти дослідження, однак вони підкреслюють

складність і багатогранність обраної теми, її практичну важливість та актуальність і не впливають на загальні характеристики якості дисертаційного дослідження.

10. Загальний висновок про рівень набуття здобувачем теоретичних знань, відповідних умінь, навичок та компетентностей

Зважаючи на актуальність вирішених у процесі дослідження завдань, отриманих вагомих наукових результатів, доцільно стверджувати, що дисертаційна робота є ґрунтовним науковим дослідженням, виконаним на високому рівні. Достовірність результатів дослідження забезпечено науковою обґрунтованістю методологічних позицій, залученням необхідної кількості респондентів, репрезентативністю вибірок генеральній сукупності, застосуванням комплексу теоретичних, емпіричних та математико-статистичних даних. Зазначені факти вказують, що здобувач успішно реалізував освітню і наукову складові підготовки на третьому (освітньо-науковому) рівні вищої освіти, набув високий рівень теоретичних знань, навичок, умінь та компетентностей, успішно засвоїв методологію наукової роботи, які є необхідними для вирішення складних завдань у професійній та дослідницькій діяльності.

11. Загальна оцінка дисертації і наукових публікацій щодо їхнього наукового рівня з урахуванням дотримання академічної доброчесності та щодо відповідності вимогам

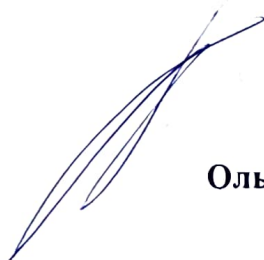
Зауваження і питання, що висловлені вище, не впливають на позитивне враження від роботи, мають дискусійний характер, через що не зменшують актуальність, наукову новизну, теоретичну та практичну значущість дисертаційної роботи.

Дисертація «Психосемантика критичності буденної свідомості студентів в епоху постправди» є завершеною науковою працею, в якій її автором Коркосом Ярославом Олександровичем, отримано нові науково обґрунтовані результати, що в сукупності розв'язують конкретне наукове завдання, яке має значення для розвитку психологічної науки.

Дисертаційна робота відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України №40 від 12 січня 2017 року (zareєстрованого в Міністерстві юстиції України 3 лютого 2017 р. за №155/30023) та пп. 9 – 18 «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії» (затвердженого постановою Кабінету міністрів України від 6 березня 2019 р. №167), а її автор Коркос Ярослав Олександрович заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 053 Психологія.

Офіційний опонент:

доктор психологічних наук,
професор, професор кафедри
психології, філософії та
суспільних наук Навчально-
наукового гуманітарного
інституту Таврійського
національного університету імені
В. І. Вернадського

Ольга ДРОБОТ

Підпис *Ольга Дробот*
ЗАСВІДЧУЮ
Начальник ВК
«___» _____ 20__ р.

Ліцензія Дробот О.В. № 123456789
Учений секретар *М. Масик-Васова м.з.*

